

Well - Well - Well

1a
Artscroll
Chumash 1b

So Jacob lifted his feet, and went toward the land of the easterners. He looked, and behold — a well in the field! And behold! three flocks of sheep lay there beside it, for

from that well they would water the flocks, and the stone over the mouth of the well was large. When all the flocks would be assembled there they would roll the stone from the mouth of the well and water the sheep; then they would put back the stone over the mouth of the well, in its place.

Jacob said to them, "My brothers, where are you from?" And they said, "We are from Charan." He said to them, "Do you know Laban the son of Nahor?" And they said, "We know." Then he said to them, "Is it well with him?" They answered, "It is well; and see — his daughter Rachel is coming with the flock!"

He said, "Look, the day is still long; it is not yet time to bring the livestock in; water the flock and go on grazing." But they said, "We will be unable to, until all the flocks will have been gathered and they will roll the stone off the mouth of the well; we will then water the flock."

While he was still speaking with them, Rachel had arrived with her father's flock, for she was a shepherdess. And it was, when Jacob saw Rachel, daughter of Laban his mother's brother, and the flock of Laban his mother's brother, Jacob came forward and rolled the stone off the mouth of the well and watered the sheep of Laban his mother's brother.

3a Artscroll ~ Ramban

[What is the significance of this episode that it should be recorded in the Torah? Ramban explains:] Scripture dwells on this story at length in order to inform us that "those who trust in HASHEM will renew their strength" and that fear of Him gives man might. For you see that our forefather Jacob had just come from a journey and was surely exhausted, and yet he rolled off, by himself, a stone that normally required the joint efforts of all the shepherds, and which all the many shepherds and watchmen who surely accompanied these three flocks of sheep that were lying there near it were not able to budge at all.

[Ramban proceeds to show that the Midrash attaches great significance to the symbolism of this story:] The Sages, in Bereishis Rabbah (70:8), have discerned an allusion to the future here too. They say that it just so happened to Jacob that he entered the country by way of the road that led to this well, and that not all the flocks were gathered there at that time, but only three of them, and that he came precisely at the time the stone was still on the opening of the

אקדקאס 2

ואתו באר היה סימן לאשה וכמאמר שלמה שנה מים מבורך ונזלים מתוך בארד זאמר זה על האשה ושלה עזרי צאן רובצים עליה רומז לאברהם ויצחק ויעקב עצמו שששתם לקחו אשה מאותה באר שהיה בתוך כלומר מאותה משפחה ידועה כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים ומהאשה הוציאו תולדותיהם והאבן גדולה שראה על פי הבאר חשב יהיה למו לעקרות שהיה בכל האמהות שהיו באותה משפחה נכבדת שרה ורבקה וכן היו רחל ליהא כמו שזכור כי העקרות היה האבן שעל פי הבאר הסותמת אותו שלא יוציאו משם מים אבל הוגד לו שנאספו שמה כל העדרים ונללו את האבן ולקח זה לסימן שכל האבות בתפלותיהם והכיותיהם הסירו ובטלו העקרות ההוא אבל עם היות שבוטל בשרה עדין נשאר ברבקה ועם היות שבוטל ברבקה בוכות אברהם ויצחק עדין תשאר בלאה ורחל כי תמיד היתה שבה האבן על פי הבאר למקומה. ומפני זה כאשר הרעום ספרו הענין יעקב והוא הוציא משם סימן לעניניו בראותו את רחל נתן גלבו ללקחה לאשה ויגל את האבן רוצה לומר שגם הוא יסיר ממנה את העקרות וישק את הצאן רוצה לומר שיוצא ממנה בנים הרי לך מבואר הדבר הזה שהיה כפשוטו ושיעקב לקח כמנו סימן אם לענין דבקתו באלדים כמו שיעדו או לענין נשואיו והותרה בזה השאלה הו.

3b

RAMBAN ELUCIDATED

well and the shepherds of the flock were watching over it, and the whole story as related here, and that off-spring would descend from him who would be worthy of the matters hinted at by this allusion. For the well alludes to the Temple, and the three flocks represent the three pilgrimage festivals, and the stone that Jacob rolled off, for the statement for from that well they would water the flocks alludes to the fact that from there (the Temple, symbolized by the well) the pilgrims would "draw" Divine inspiration like water from a well. Alternatively, it alludes to the verse, for from Zion shall come forth Torah, which is symbolized by water, and the word of HASHEM from Jerusalem (Isaiah 2:3, Micah 4:2). The narrative continues, meaning that Jews would come from "the Approach of Hamath until the Brook of Egypt"; they would roll the stone and water the sheep (ibid.).

3c

meaning that [the Jews] would "draw" Divine inspiration from there (the Temple); and they would put back the stone (ibid.), meaning that it would remain in place there until the following pilgrimage festival.

5a

בצאת אבינו יעקב מבית אביו בדרכו לחרן, ארץ בני קדם, פגע בבאר בשדה ששלשה עזרי צאן רובצים לידה והאבן גדולה על פי הבאר. התורה מספרת אודות שיחתו של יעקב עם הרועים בה הוא הוכיחם על כי אינם משקים את הצאן כרי להמשיך במלאכתם. תשובת הרועים היתה כי הדבר למעלה מכוחותיהם, וכי לא יוכלו להסיט את אותה אבן אלא כאשר יתאספו כל הרועים. והנה בראות יעקב את רחל, בת לבן אחי אמו, ואת צאן לבן אחי אמו, יוגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר, (כט. י).

לפי פשוטם של דברים אין כאן אלא סיפור מעשה שהיה בעבר, וכאמור תמידים אנו מה ראתה התורה, שבמקומות אחרים היא כה חסכנית במלים, להאריך ולספר לנו מעשה זה.

4 ספקין וספקים - ר' אשה ר"ח

פרק אחר מפרשת "ויצא" שבמבט שטחי אין בו חידושים מיוחדים, והרבה יש לתמוה מה בא זה ללמדנו, במבט מעמיק יש בו לפקוח את עינינו בשלל הלקחים העשויים להיות נלמדים ממנו, ולוואי שנשכיל להתבונן בהם כדבעי, ולעשותם כהלכה למעשה.

If you were placed on a building site with a bag of tools by an intelligent foreman, all you need do is look around and see what is being built in your immediate vicinity and what tools you have been given and you will know immediately what you should be doing. Obviously, you have been given exactly the tools you need for the job; life is not a joke - you have a task to accomplish and you have most definitely been given all that you need to accomplish it. *A careful examination of your place in the world and your personal character tools will give you a clear picture of who you are and what you must do.*

9 When Adam sinned, he exposed himself to selfish impulses and materialistic desires. These made it much more difficult for him to express his innate spirituality with his life. His אדמה - his potential to engender spiritual living - changed from its natural state of a tilled and tended garden to a wild, fallow field.

When אדם was banished from Eden, the task of humanity throughout the ages became to restore itself to its original "fertility." Most of mankind elected to neglect this task, but eventually certain individuals appeared who took up the challenge. They struggled to remove the wild elements which had entered man's nature and which had blocked his capacity for a life of Godliness.

These were the Fathers of the Jewish people, Avraham, Yitzhak and Yaakov. They were not able to complete the job themselves, but by purifying themselves to the best of their ability from the taint of Adam's sin, they invested their descendants with a special capability. This is the ability of the Jewish people to return man ultimately - at the End of Days - to the state of a "cultivated garden" which was meant to be his. This is why, when Yaakov entered his blind father's Yitzhak's presence, the latter said, "See, my son's smell is like the smell of a field that God has blessed";³ for in token of his mission to future ages the fragrance of the Garden of Eden entered with him.⁴ The rest of mankind, on the other hand, chose to succumb to the selfish, Godless drives which had become humanity's lot and to remain a fallow field. Thus Eisav, the sworn antagonist of his brother, Yaakov, and the archetype of earthiness and self-worship, is called in the Torah אִישׁ שָׂדֵה, "a man of the [wild, fallow] fields."⁵ As far as man's ultimate mission in the world is concerned, Eisav's life and that of his descendants is unproductive, useless.

10 We have said that when Adam sinned he was transformed from a cultivated field to a fallow one that lacked the ability to give forth man's intended produce. Man's external world, which was made to reflect his spiritual state, underwent a similar change. The food that the earth brought forth for man became corrupted in a way that paralleled the corruption which had taken place in man himself. Before he sinned, "God the Lord commanded the man, saying, 'From all the trees of the Garden you may eat.'⁶ As Adam's soul-produce was pure, so was the earth's; the earth gave forth edible produce without effort on the part of man, and in a form that was ready to eat without further preparation. But after he had sinned,

*By the sweat of your brow shall you eat bread;*⁹

and

*... the earth is cursed because of you; by hard labor shall you eat its [produce]; thorns and thistles it will put forth for you.*¹⁰

This change reflected Adam's spiritual status. Because he had tainted and sullied himself with evil, his produce - the activity which his life brought forth - did not properly express his innate desire to serve God. And so the earth debased and admixed its produce with undesirable growths in the same way

אכן חז"ל, ברוחב ביתם, גילו את אוניית לדעת כי המעשה שהיה בעבר הרחוק, חזור ונשנה בכל עת ועת, לדבריהם (בראשית רבה ע. ח): "והאבן גדולה - זה יצר הרע". הם דייקו שלא נאמר כאן בתורה: ואבן גדולה על פי הבאר, אלא והאבן כה"א הידועה. אותה תוספת של ה' באה לרמוז ולהצביע שהמדובר כאן באותה אבן ידועה, שדרך קבע היא מונחת על באר השפע הרוחני ומונעת בעד אנשים מלהנות ממימיה.

ולא עוד אלא שכל מקום שהרוחניות מתגברת בו, אף יצר הרע מתאמץ בו ביותר להניא את האדם מעבודת הבורא. זוהי הבחינה שעליה אמרו חז"ל (סוכה נב. א):

5c "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" - זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם, שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו. נתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו. שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, אמר אב"י: ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

הרי לפנינו לקח מאלף שאסור להסיח דעת ממנו. לעולם אין אדם מחוסן מפני יצר הרע. גם אם גדל אדם והתעלה ברוחניות, יצר הרע אינו מרפה ממנו. ולא עוד אלא שככל שגדל שיעור קומתו הרוחנית של אדם, כן היצר לוטש ביותר עיניו בו, ובלשונו של ה"שפת אמת" (יציא. תר"ץ):

שהיצר הרע מתגבר ומתגדל ביותר על פי הבאר, כענין שאמרו: הגדול מחברו - יצרו גדול ממנו. ולכן בעת התפילה, מתגבר ביותר היצר הרע לבלבל במחשבות זרות.

6 הבא בשערי עבודת ה' עליו לזכור כי האבן גדולה על פי הבאר, אם יש את נפשו לרוות צמאוו ממי הדעת, עליו להסיט תחילה את אותה האבן. אמנם האבן גדולה היא וכבדה, אך מבלי לגללה מן הבאר, בלתי אפשרי להגיע אל המים. על כן זוהי המשימה הראשונה הניצבת בפני אדם.

The Juggler & the King ~ R. Feldman 7

There is a life-sustaining substance hidden deep beneath the earth which, although it lies beyond the realm of human perception, man cannot live without. It is called water.

A well is the connection between this hidden treasure of water and man. That which was heretofore concealed, unknowable, is revealed and placed within man's reach in unsuspected abundance.

God is the source of life for the entire universe. He, too, exists beyond man's perception; yet all the same He wants man to have contact with Him. For this purpose He prepared various means by which man can experience a relationship with Him - "wells" which channel the precious, life-giving, revelation of Divinity into the human soul. There are "wells" in time called Shabbos and holy days; a "well" for the intellect called Torah; and a "well" in a man-made structure called המקדש בית, the Holy Temple.

8 The word for "man" is אדם, which is derived from אדמה, "earth."¹ In the Torah there are no verbal coincidences: the reason for this name is that man is like the earth of which he was formed.

When a seed is planted in it, the earth has the unique power to provide the environment through which the seed's hidden potential for life is expressed in the actuality of fruit.

It is the same with man. He is born with an innate yearning to serve God, a yearning which is the seed of his spiritual life. Man - like earth - has the capacity to express this potential in the actuality of a life full of spiritual activity. In other words, man, אדם, is meant to be God's garden, His אדמה, and bring forth a unique fruit. The "fruit" of his labors is a life of unselfish devotion to the service of God.

Not all earth has the capacity to yield fruit. Only earth which is cultivated retains this power, whereas a fallow field soon loses most of its ability to create produce. Not much can grow in a neglected field, and what little does, unprotected as it is from the ravages of animals and the elements, brings negligible benefit to man. Once again, it is the same with man: a life which does not express man's innate spirituality, because it is directed self-servingly instead of towards the service of God, is compared to a fallow field: unworked, unfenced, and unproductive.

11 R. Feldman

that man had done. Whereas at first Adam had only to pluck fruit from a tree, now he must eat "by the sweat of his brow." First man must reap the wheat; then he must thresh it, winnow it, grind it into flour; and then sift the flour to remove the bran. All this work is to remove the various undesirable parts of the wheat, until clean flour is left with which to make bread.

▶ What must be done with the earth's harvest must be done with man's spiritual produce too. His longing for his Creator cannot be fitly expressed until he rids himself of the various drives (collectively known as the *yetzer hara*) which debase his "fruit." Divine service today must be threshed, winnowed, ground, and sifted for it to be acceptably clean from its contamination. The ability to do so, and thereby regain the state of a "fruitful garden," is the heritage of the Fathers to the Jewish people.

12 When Adam sinned, the first affliction that came upon him was confusion: his ability to recognize truth became impaired. Whereas before God's presence in His world had been clear to Adam, from the moment of his sin his mental vision was clouded. It became possible for man to deny that there is a Creator.

Then the effects of sin spread further, and produced an

13 affliction in the relationship between man and his body. Now the soul was no longer the undisputed ruler: the aspect of animal nature took precedence. The body's drives for physical survival and sensual gratification began to exert an overpowering pull.

The final stage was that sin produced a personality affliction. Before the sin Adam's natural orientation centered on others: towards serving God or doing kindness to fellow creatures. Now his center shifted towards himself: only activities which enhanced his sense of self gave him satisfaction. His life had become self-centered, directed towards acquiring power, possessions, and social standing.

14 As we have seen, the Fathers of the Jewish people bequeathed their descendants the capacity to restore the "earth" in man to its "cultivated" state and enable mankind once again to "bear fruit." By rejecting the evil tendencies of their *yetzer hara* and removing all such impurities from their mentality, they created an ongoing potential in all their descendants for the removal of the undesirable elements in man's "produce." Each individual Jew can make what use he chooses of his potential, whether small or great; he can choose if he wishes to neglect it entirely in his own life. But the Fathers insured that the Jewish people as a whole will never renounce its task. Throughout the ages it continues slowly cleansing its wheat of chaff, straw, and bran, until the job is finished and the world is ready for the revelation of its God and King. Thus it was the Fathers who made it possible for man to rectify the evil with which Adam's sin had infected the world, and who guaranteed that their descendants would carry on the work until that evil was completely overcome.¹³

15 When Avraham recognized that one God brought the world into existence, he overcame within himself the first evil, man's capacity to deny the reality of a Creator. He attempted to make this victory universal by teaching his truth to mankind, and although most men chose to ignore the message, he left it as a heritage to his children, whom nothing can cause to lose sight of this truth. Avraham winnowed the wheat of mankind and removed its chaff.

His son Yitzhak built on his father's victory and went on to overcome the second evil. He cleansed his mentality of

16 enslavement to physicality: his message to mankind was that the body is made for man to serve God with, and that man was not made to serve his body. Yitzhak was the first child in history to have this lesson imprinted in his flesh through circumcision.¹⁴ Later he offered his body willingly as a sacrifice to God.¹⁵ Yitzhak's achievements became imbedded in the Jewish consciousness; as a result, throughout the ages no doctrine of sensual pleasure-fulfillment has ever succeeded in seducing the Jews from their Divine service. Yitzhak threshed man's wheat and detached it from its straw.

Yaakov Avinu, with two generations of holiness behind him, overcame the final and greatest evil: man's belief in himself as the pinnacle of Creation. His life was dedicated to uprooting this self-centered belief and its corollaries, man's insistence on relying on his own power, his unwillingness to efface his will before God's, and his refusal to trust God's providence in daily life. Yaakov's life was one of exile and of suffering. He had to flee Eisav's wrath after gaining his father's blessings; he had to suffer Lavan's exploitation for twenty years as he was building his family; he was tortured for fourteen years by what he thought was his favorite son Yosef's death.¹⁶ Despite all this his trust in Divine Providence was not in the least diminished; obedience to the will of God — not his own — remained the sole purpose in his life. Yaakov bequeathed his descendants the ability to efface their will before God's. After a lifetime of struggles, Yaakov insured that the Jewish people would some day proclaim God's glory by their selfless devotion to Him.

The Jewish people have had varying success in implementing the potential bequeathed them by Yaakov; the struggle is a long and hard one. But no force, human or spiritual, can

17 hold back this victory forever. Yaakov sifted the bran from mankind's flour. Yaakov's victory over the final evil is what guarantees the safety, in the long run, of the precious well of the Jewish people. This is the deeper meaning of Yaakov's removing the stone from the well in Haran.

18 Yaakov saw that some day his descendants, "God's flock,"¹⁹ would be waiting to "drink from the well." This is the Holy Temple, where the knowledge of God flows into the soul. The water of this well can only flow into a soul that is uncontaminated by selfish concerns and desires which cloud the well's water and block the channel. Yaakov saw that one day a "stone" (symbol of the evil inclination within man's heart)²⁰ would block the well's lip: the *yetzer hara* would succeed in blocking the flow of spiritual experience from entering man's consciousness. When the Holy Temple could no longer function as it was intended to, God would take it away. Yaakov, as the final and culminating Father of the Jewish nation, had as his mission to bequeath his descendants the capacity to "roll the stone off the well" — to remove the final impediment of the *yetzer hara*, the self-serving desires of their hearts — and restore to themselves the ability to absorb the flow of spiritual appreciation into their souls. By removing the last traces of egotistic self-interest from his own heart, totally unblocking and purifying the "well" that was implicit within him, he paved the way for all of his descendants. When the

19 Jewish people learns to roll the stone off its heart, then its well will return to it: the Holy Temple will be rebuilt, its "water" will spread forth through the world, and all mankind will drink from it and become familiar with the taste of closeness to God.

The Torah says: "Yaakov is the portion of [God's] heritage [to mankind]." ²¹ The word for "portion," חבל, is a homonym of the word for "rope." As we have mentioned, the Torah has no verbal coincidences; the word is used to tell us that Yaakov's contribution to the Jewish people is not merely another "portion" of their Divine heritage, it is the "rope" which binds them to God.

A rope must consist of at least three strands, or else it will unravel. Each of the three abilities for overcoming the evil inclination which the Fathers bequeathed their descendants is compared to one strand of a rope — a rope which has the potential to attach the Jewish people inseparably to God in heaven.

21 By ridding himself of concern with his own will as opposed to that of God's, Yaakov contributed the third strand, the one that completes the rope. Once a three-stranded "rope" of Divine destiny was theirs, the future of the Jewish people was

22 insured, for now their mission was possible. Man would now have the ability to cleave to God permanently. Yaakov, then, who contributed the final element needed for the world's purification, is "the rope of God's heritage."

What allowed the well to be captured and abandoned in the fallow fields? It was the rampant selfishness of the Jewish people that permitted Rome to overrun it. For the Jews did not carry out their appointed task fully: they reached out to the first two strands and held them tightly, but ignored the third strand. What good is a rope of two strands? The rope was broken, the well's channel stopped, the water fouled with contamination. Their flimsy rope did not suffice to connect all of mankind to its Creator, nor was it strong enough to tie the Jewish people to its well.

שמות חסד - ר' ח"מ שמואלוביץ

23 ועל כרחיך שבמשנה יעקב לא היה משום שינוי הטבע כלל ועיקר, אלא שכך הוא בטבע הרוחני שבנפש האדם, שיש בכוחו לגול אף את האבן הגדולה ביותר, אם מילחד לבו ונפש עבוד הזולת, ונותן תמורת דם לבו כדי להתחבר עם הבריות, כי הכוונות האנושיים שבאדם תלויים בכוחות הרוחניים, ומהם הם יונקים את חיותם, וכשנכח הרוחני פועל באדם, יכול הוא לפעול אף הרבה למעלה מכוחות אנוש רגילים.

24 ע"ש שור - ר' וואלף

מעשים קטנים של חסד אינם דורשים לא כסף ולא זמן, אבל צריכים להיות ערים לראות את החסר לזולת. השוקע תמיד רק בעניני עצמו האגואיסט, האנוכיי אינו רואה כלל את הזולת. בשבילו תהיה זאת באמת עבודה גדולה, כי הוא צריך להתאמץ לצאת מדי פעם ממחיצתו ולהתעלם מעניניו; לא נוכל להקל לו מעבודה זו במאומה, כי איככה יוכל בן-תורה להישאר אגואיסט, ה' ישמרנו מזה!

25 "הגיד לך מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם... אהבת חסד כו". וביארו חז"ל: "אהבת חסד זו גמילות חסדים" (סוכה מט, ע"ב). נמצאנו למדים מכאן, כי גמילות חסדים צריכה לצמוח מאהבת חסד דווקא. זהו חידוש למעשה. הרי אפשר לעשות מעשה חסד בלי להיות אוהב חסד; לפי הגדרת חז"ל כאן אין זה עדיין חסד גמור. חסד בלי אהבת חסד הוא בבחינת דרך-ארץ. ויש מעשים טובים שהם מהילכות דרך ארץ. מפורש אמרו חז"ל: "בלולה בשמן — זו התורה שצריכה לבלול במעשים טובים כהיאא דתנינן יפה ת"ת עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון" (במדבר פ"ג, טו). ביארו חז"ל עצמם את המשנה באבות, כי הכוונה ב"דרך ארץ" היא למעשים טובים. והנה לבלילת תורה עם מעשים די במעשי חסד שהם בבחינת דרך-ארץ ואינם נובעים מאהבת חסד דווקא. אך גמילות חסדים שלימה בודאי היא הבאה מאהבת חסד דווקא.

עד כה עסקנו במעשי חסד. התלמדנו לראות את החסר לזולת ולצאת קצת מהאנוכיות שלנו; התלמדנו בהארת פנים, במעשים קטנים של חסד, ולאחרונה במעשים הדורשים חכמה ו"טקט". כמה חדשים עסקנו כבר במסכת זו. נוכחנו גם לדעת, כי השיגרה והמלומדה אורבת לנו. תמיד מחדש התצרכנו להילחם נגד הנטייה לעשות המעשים כדי "לצאת" ידי הקבלה, ואז נהיו מעשים יבשים. למדנו גם מוסר על עניני חסד, גם למדנו מאמרים המאירים ומלהיבים בעניני חסד — האם נתעוררה בנו במשך הזמן אהבת חסד? האם הרגשנו בקרבנו חשק לעזור, להטיב? אם אמנם הצלחנו בהתלמדות שלנו עד כה ומעשינו לא נשארו יבשים, כמעט לא יתכן שלא מצאה עבודה זו חן בעינינו והתחלנו לאהוב אותה. דבר גדול היא אהבת חסד: כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים

ואהבת חסד! הקב"ה נתן לנו את התורה, והיה אפשר לקיים מצוותיה כדי לצאת ידי חובתנו, להיות שומרי משפט ותו לא. אך הוא ית' נתן לנו את התורה באור פניו ית', ובוה החיה לנו את התורה והחיה אותנו, ונהיתה התורה תורת חיים. כמה וכמה מצוות ציווה לנו הקב"ה בתורתו בין אדם לחברו, והיינו יכולים לקיים אותן בגדר הילכות דרך-ארץ: לתת צדקה לצאת ידי חובה; לא לנגוב ולא להזיק; עשינו מעשה חסד, אך בלי אהבה. אבל הקב"ה הופיע עלינו באור פניו ובוה נסך אהבת חסד בלבנו!

פעם, בעת איוו שמחה, ניגש אלי יהודי שהיה לפי השערתי בן תשעים או למעלה מזה, לחץ ידי בלבביות ועונת-חן ושאל לשמי, ועניתי לו. הוא חזר על שמי בהדגשה, ונענה: "לפנים בישראל, כאשר מישוה פגש יהודי שלא הכיר אותו מקודם, היה נותן שבח והודאה לרשב"ע שיש לו עוד את מי לאהוב!" נתאר לעצמנו את צורת הכלל ישראל כאשר היה בתפארתו, לפני כמה דורות, כמה תבניות ולבביות שררו ברחוב היהודי — ואנן מה נענה אבתריינו? לכל הפחות, אחרי תקופת עבודה ממושכת במידת החסד, ננסה לעזור בקרבנו אהבת חסד, לאהוב פעולות החסד ולעשותם בכל לב!

27a הפקח והעל'קות - ר' שאר

שמעתי אומרים שסם קדמן, למה הלך של האדם הוא על זר שמאל, הלא ימין הוא לעולם החשוב יותר, והלא הלך הוא עיקר חיות האדם, ומנאר כי לנ האדם אינו

27b

שציל עמנו, אלא הוא נציל הזולת, להרגיש זערו של חבירו ולאהוב הזולת, ולכן הלך נצד שמאל, כי הוא לימין האדם האחר, שזה תכלית כל האדם, והוא נאמת נצד היומר משוג שפוא ימין.

28 נתיבות שלום

וירא והנה באר בשדה

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הבאר היא יסקו העדרים והאבן גדולה על פי הבאר. במדרש (רבה ע, ח"ט) דורש אופנים שונים במשמעות באר בשדה, וכ"ז ע"פ הכלל שאין בתורה ספורי דברים בעלמא, ומכל חלק שבה יש ללמוד הוראת דרך ליהודי. ועפ"ז אפשר גם לבאר ענין באר בשדה ע"ד העבודה, הדנה דומה העוה"ו כשדה, שאפשר להצמיח בו פרי הארץ לגאון ולתפארת, ויתכן שיעלו בו קוצים ודרדרים, וכן הוא בכללות הבריאה, שיתכן להגיע בעוה"ז למדרגות גבוהות ביותר, ומאידך הרי הוא עולם החומרי השפל. וכאשר שולח הקב"ה נשמת יהודי ממקום גבוה מקום מחצב הנשמות, למקום נמוך העוה"ו, הכין לו באר בשדה, מקור יניקה ממנו יוכל לינוק קדושה כדי למלא יעודו ותפקידו בעולם. וישנם כמה ענינים אשר הם ככלל באר בשדה, מקור היניקה ליהודי.

וראש לכל הוא ענין הש"ק, שהיא בחי' באר בשדה, מקור היניקה ליהודי בעוה"ז, וכדאי' בזה"ק (ח"ב פח). שכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעא תליין, ברכאן דלעילא הוא הברכה לאנשים הגדולים, וברכאן דתתא היינו לאנשים השפלים ביותר, שהן האוחזים במדרגות הגבוהות ביותר והן הנמצאים בתכלית שפל המצב, כולם יונקים הם שפע

Implementing
Zachor and
Shamor 31

All of this leads us back to our question: What should we be doing on Shabbos? How can we attain the kedushah of Shabbos?

There are two things we need to do on Shabbos:

The first is to remember Shabbos, to know Shabbos is here – Zachor. If we are unaware that Shabbos is here, nothing will help. Let's say a *chasan* doesn't know the *kallah* is present. In such a situation, they cannot rejoice together! Knowing Shabbos is here means being aware that this day can grant us greatness and closeness to Hashem more than any other time.

The second thing we need to do is guard Shabbos – Shamor. We must guard this special time alone with Hashem from the disturbance of weekday influences. Shabbos is our private audience with Hashem, and this privacy must be protected. Chazal tell us that a non-Jew may not keep Shabbos and is put to death if he does. Why? What did he do that was so terrible? The Midrash explains that he is invading the privacy of the King and Queen, who are sitting together.

Guard Shabbos so it will be just for you and Hashem. The world is gone and has ceased to exist, so forget about your mundane, weekday life with all its routine activities. You are now alone with Hashem, in *Olam HaBa!*

Shabbos has one positive mitzvah and one negative mitzvah. The positive one is, "Remember the day of Shabbos."⁵¹ And the negative one is, "Guard the day of Shabbos."⁵² This second mitzvah means not to desecrate Shabbos, and we will now

ברכה וחיות מהש"ק. וזהו אומרו כי מן הבאר היא יסקו העדרים, שכאמור כולל את כולם, מבעלי המדרגה העליונים ביותר ועד שוכני דיוטא התחתונה, לכולם הש"ק מקור היניקה דקדושה. אפי' כאשר יהודי נמצא בתכלית שפל המצב יכול להתחזק ע"י היניקה דקדושה שיונק מש"ק, וזה נותן לו הפח שיוכל לבצע היעוד שלמענו נשלח לעולם. וכאמור מרן אדמו"ר מוהרשד"י זי"ע שהש"ק היא בבחי' וחגור נתנה לכנעני (משלי לא), ע"ד הטובע בים שאם יש לו חגורת הצלה יכול להאחו בה ולהנצל, כמ"כ הש"ק היא חגורת הצלה אפי' לזה שהוא בבחי' כנעני, שעושה המעשים השפלים ביותר רח"ל כמעשה ארץ כנען, גם לאנשים כאלו הש"ק היא עבורם חגורת הצלה להאחו בה ולהנצל מיון מצולתם. ועד"ז יתבאר גם המשך הפסוק, והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה, שזה כנגד ג' העתים שיש בש"ק, שכנגדם ג' סעודות השבת, ליל ש"ק יומו ורעוא דרעוין. וג' עתים אלו מתקנים הם את בחינות נפש רוח ונשמה של יהודי, וכאמור בזמר י"ה אכסוף, השבת נעם הנשמות והשביעי ענג הרוחות ועדן הנפשות, שהש"ק הוא תיקון ועליה לכל ג' חלקי הנשמה.

ואמרו והאבן גדולה על פי הבאר, אבן הוא היצה"ר, כמאחז"ל (סוכה נב.) שהוא אחד משבעת

32

Nowadays, Shabbos is so important. The modern world exerts such a grip on us that it's hard to disengage from it. Shabbos gives us the ability and the opportunity to shake off the world around us, with all its media and communication and nonsense, and connect ourselves to Hashem.

In short, on Shabbos, we don't have to do anything. Our job on this day is to disconnect from the world, from our occupations and hobbies, and live in seclusion with Hashem. The only thing that interests us is *kedushah*.

And that is the meaning of the halachos of Shabbos, which tell us not to plow, plant, build, write – all the forms of creative work – *melech machsheves*. What do we do on Shabbos? *Zachor v'shamor*. We remember what Shabbos is and are careful not to ruin its beauty.

Shabbos is like the week of *sheva berachos*. During these days the *chasan* and *kallah* don't go to work; they just live together. On Shabbos we live with Hashem. How? By spending time with Him privately and not being involved with any matters other than *kedushah*. To live in Hashem's house, to eat at His table, to understand that the clothes we wear on Shabbos are priestly garments.

If we remember that it is Shabbos, and we live with Shabbos, there is no level of greatness that Shabbos cannot take us to. As we say in davening, *Uveirachto mikol ha-yamim v'kidasho mikol ha-zemanim*. It is the most blessed and holy day of all.

But when we lack a true appreciation of it, Shabbos is the emptiest day of all. Let us return to the allegory of the *chasan*

30

השמות שנקרא היצה"ר, כמ"ד והסרותי את לב האבן משרכס. וזהו האבן הגדולה שעל פי הבאר, שהיצה"ר מתגבר במיוחד על יהודי בבוא השבת, לאטום מחו ולבו שלא יוכל לינוק מבאר הש"ק את היניקה הדרושה לו לחיותו. בזה הוא עיקר התגברות היצה"ר, שיותר ממה שמושך את האדם לחטאים ותאוות רעות, הריהו מתגבר ביותר לסתום מקורות היניקה של יהודי שלא יוכל לינוק מש"ק, דמאחר שהש"ק היא קרש הצלה ליהודי, שאחרי שנפל במשך כל השבוע, יכול הוא שוב להתחדש ע"י היניקה דקדושה מש"ק, ע"כ מתגבר היצה"ר בעיקר בזה לא להניחו שיכנס בקדושת השבת עד"מ למלחמה בין ב' מדינות, שהאמצעי היעיל ביותר להכניע הצד שכנגד הוא ע"י שעושים מצור על האויב, ואין מניחים להכניס מים ומוזן למדינתו, שאז הריהו ממילא נכנע מחוסר ברירה. עד"ז היצה"ר המסוכן ביותר הוא מה שנוטל מיהודי את מקורות היניקה דקדושה. וע"ז עצתו, ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר, כמו שפירשו רבוה"ק מאחז"ל (בר"א ט) אמרה שבת לפני הקב"ה לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך. היינו דכנסת ישראל מה שיהודים מתכנסים יחד ומתאחדים בהתקשרות פנימית, וזה הבן זוג של ש"ק. היחיד רחוק ממנו מאד להגיע לקדושה העילאית של ש"ק שהוא בבחי' קדש קדשים, ואין בכוחו לגלול את האבן, רק כאשר ונאספו שמה כל העדרים, בכח יהודים המקושרים כאחד, וגללו את האבן מעל פי הבאר, ומסוגלים אז להשיג מדרגות הש"ק.

and *kallah*. If they don't love one another, if they aren't getting along – and surely if they aren't even aware of each other's existence – they cannot develop a meaningful relationship. Even twenty-five years together won't help.

Many people have already spent hundreds of *Shabbosos* with Hashem, and they've even said, "*Bo'i kallah, bo'i kallah*," but they still don't realize in Whose house they're living. They remain unaware of what greatness they're experiencing. That is why, one *Shabbos* after another, they have a sense of emptiness.

The Torah tells us, "*Remember the day of Shabbos*." Know in Whose house you're living. Be aware of Who is with you, in Whose honor you're lighting candles, for Whom you are setting the table, for Whom you're cooking and baking, for Whose sake you are putting on *Shabbos* clothes.

And the Torah also tells us, "*Guard the day of Shabbos*." Don't disturb *Shabbos*. Don't bring a newspaper into *Shabbos*, don't talk politics on *Shabbos*. We say in *Shabbos* morning prayers, "*Ba-yom ha-shevi'i his'alah v'yashav al kisei kevodo*." This means, "On the seventh day, He elevated Himself and sat on His throne of glory." On *Shabbos* we are elevated, in the Beis HaMikdash!

If a person enters the Beis HaMikdash and understands this is Hashem's house, he can reach a level akin to prophecy. Whereas a person who enters the Beis HaMikdash without knowledge of its true nature, will see nothing but the technical performance of animal sacrifice. What benefit will such a person derive from this sacred place?

Shabbos Kodesh is a Beis HaMikdash. But we must remember that today is *Shabbos*. During these twenty-four hours, while we sit at the *Shabbos* table, we must remember Whose guests we are.

The thing that ruins *Shabbos* most is to sit around and engage in empty talk, secular reading, and other vanities. Such activity desecrates *Shabbos*. It's as if the *Shabbos* weren't even here. We must remember *Shabbos*, prepare for it as befits

היינו שהקב"ה אמר למשה רבינו שיתן לפני ישראל דביקות בשבת קודש, ע"י שידוע להם את החשיבות של שבת, שיבינו שזה מתנה טובה, ועי"ז יהיה לפני ישראל קשר עם השבת, כי אז יזכו אל הדרך להגיע לקדושת השבת.

רש"י ריש פרשת בשלח מביא דברי חז"ל שאחד מתמשה ילאו וד' חלקים מתו בשלש ימי אפילה. וכבר הקשו המפרשים שהרי כל כלל ישראל היו אז במ"ט שערי טומאה, ומי הם אלו שלא זכו ללאת, במה היתה רשעתם יותר משאר בני ישראל. אך איתא בספרים לדייק בלשון רש"י במה שכתב במכת חושן (שמו"ב כג) ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רואים ללאת ומתו בשלש ימי אפילה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם נוקין כמונו. הרי שרש"י מדייק בלשונו שהם לא "רצו" ללאת, שלא היה להם הרצון לגאולה, לא הפירו בחסרון הגלות, ולא השתוקקו ממי מהיה גאולתם מתוך הגלות המר, ואלו אינם ראוים לגאולה. כמו כן הוא בשבת קודש שהוא גאולת הנפש, קרבה אל נפשי גאולה, אי אפשר להגיע לדי גאולה זו אם לא בהשתוקקות ורצון להיות נגאל, להכיר את הגלות של ימי המעשה, ולהשתוקק לגאולה מתוך ימי המעשה, וזריכים להבין כי ע"י השבת נגאלים מכל הצרות, ואז זוכין לראות בנועם השבת ולזכות להרגיש קדושת השבת ואור הגאולה שיש בשבת.

כל קיום האדם צימות השבוע הוא משבת קודש, וכפי התדבקות בשבת יכול האדם

Hashem's honor, and greet it properly when it arrives. And when *Shabbos* departs, we must take leave of it as respectfully as possible. If we say goodbye nicely to Hashem, He will come again. But if we keep checking the clock to see if *Shabbos* is over yet, and when the time comes we sigh with relief, who says He'll want to visit us again?

*If we don't ruin *Shabbos*, everything will fall into place. For *Shabbos* contains within it infinite greatness, infinite love, and infinite *deveikus* to Hashem. This is *Shabbos's* gift to each and every one of us. If we truly want it, it is ours.

35 בראשית ובראשית

אך מדברי השפח אמת (תולדות הג"ל) הבנתי שיש תנאי בדבר, שעל האדם להרגיש את המתנה הגדולה שיש בזה שהקב"ה נתן לנו את השבת, ורק על ידי השמחה שהאדם מרגיש בבוא יום השבת, שבוה הוא מראה את הבנתו ששבת הוא מתנה, ואם יש לו עכ"פ חשוקה ליום השבת, הרי בזה הוא זוכה לקבל את הדרך גם לשבת. כי מי שאינו מבין את ה"מתנה" שיש בהשבת, לגבי איש ההוא אין השבת נחשב כמתנה, וממילא אינו מקבל את הדרך. ויש לפרש בזה לשון הגמרא שהקב"ה אמר למשה "לך והודיעם", ידיעה היא מלשון התחברות כדכתיב (בראשית ד, כה) וידע אדם

שבת הוא מתנה טובה מבית גנוז של הקב"ה, והיה רגיל אצלנו וזללה"ה לומר שהפירוש הוא שהקב"ה מכניס את האדם לתוך בית גנוז, והאדם צריך להיות גנוז בתוך הבית גנוז. ורק באופן כזה שהוא כולל שקוע בתוך השבת, שבשבת מתקיים כל מלאכתך עשויה, ואינו עוסק ומדבר בעניני חול ומסחר, רק כל כולו בתוך השבת, אז יש בכוח האדם לינק מן השבת, ולהשפיע מקדושת השבת על ימי המעשה.

מחול אל הקודש הרי נעשה תערובות של שבת לתוך ימי החול, ועל ידו מעבירין הארת השבת לימי המעשה. כדאיתא במכילתא (ימרו ו) על ענין חוספת שבת, ששבת הוא כמו זאב שטורף מלפניו ולאחריו, וזכור מלפניו שמור לאחריו, ושמור הוא חוספת שבת לאחריה. היינו שצריכין לשמור ההארה משבת שמתן כח לתוך ימי המעשה, ורק על ידי שמירת השבת היא בשלימות, אז יש בכח להוסיף על השבת, כי במכילתא הג"ל לנו רואים כי ענין החוספת טובע מקדושת השבת עלמנו, שהשבת הוא כמו זאב שטורף לפניו ולאחריו, והשבת צריך להרחיב עלמנו, והיינו כי אם השבת הוא בשלימות, אז יש בכח לעשות חוספה עליה.

על דברי רש"י אלו כותב השפת אמת (מל"ו ד"ה גרש"י) חלה"ק "וקשה הא כל הקושיא היה מאחר שאין שבת ותועלת ביציאה רק ההילוך למה נכתב היציאה. וא"כ חוגל הקושיא צ"ח זה כי חסרון היציאה אין לורך לחוב. ויש לפרש הענין להיפוך כי כל זמן שהנדיק צעיר הוא הודה וזה כו'. פי שאין השבת נקרא ע"ש המקום מאחר שהנדיק עודנו שמה. אבל ביציאתו מהמקום נשאר רשימה בהמקום. וזה שבת המקום שהי' דל בו אותו נדיק. ומקבל המקום חשיבות מרשימה זו שמינה הנדיק במקומו. וכן מלינו צנריאותו של עולם שכל זמן שלא ברא הקב"ה את עולמו לא הי' לעולם מניאות כי לא היה רק השי"ת ואחר הבריאה זה קיום כל העולם מה שהינה הקב"ה רשימה המקיימת הכל כעודע ליודעים. וכן נהג ענין הזה בכל המעשים שכל אבר שנעשה בו מזה ועבודה נקדושה. נשאר בו רשימה קדושה והוא מיקון האדם עכ"ד. מדה"ק אלו למידים כי יציאת הנדיק עושה רושם היינו שהוא מניח רושם, ומזה הרושם יכול האדם לזנות, וממנה יכול להקים בנין של קדושה.

ויש לפרש לפי דבריו כל הענין על מוצאי שבת קודש, כי ביום השבת הקדושה היא בהתגלות, הוא הודה הוא וזה כנ"ל, אבל

39b צלחת השבת מניח השבת רושם, ומזה הרושם יכול האדם להיות לו תקומה כל ששם ימי המעשה, ולהמשיך קדושת השבת לתוך ימי המעשה.

40 איתא נשם הארז"ל שחודש כסליו לפי סדר הדגלים שיך לשבת בנימין. על חודש כסליו איתא בספר יצירה זר קשת בעולם, שסליו הוא מול קשת, כי ענין הקשת הוא מה שורה חץ למרחוק, שהוא ענין הוספת הקדושה והתרחבות הקדושה כדאיתא בשפת אמת. וזה הכוח של חודש כסליו להרחיב גבולי הקדושה ולהוסיף מחול על הקדושה, והוא נכח של בנימין שהוא זאב טורף מלפניו ולאחריו, ולכן ימים אלו של כסליו הם מסוגלים ביותר לעבוד על ענין הזה של חוספת שבת.

41 יתיבות שבו וכמ"כ התורה היא בבחי' באר בשדה מקור היניקה ליהודי, שמהתורה יונק הוא את היניקה וקדושה. ומן הבאר ההיא ישקו העדרים, שבכל המצבים שיהודי נמצא שואב יניקתו מהתורה"ק, דמגני ומצלי בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה (סוטה כא.). וזאת הן במדרגות הגבוהות ביותר, שלהגיע לדרגות עליונות שייך רק ע"י כח התורה, והן במדרגות הירודות ביותר, שגם אז הרי בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבליו, שמועיל אף נגד היצרים השפלים ביותר. והנה שלשה

ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן, מנזאר בשפת אמת כי ונאספו מורה על ענין חפלה צניבור, כח הרבים, כדאיתא (נדרים טו.), אימתי עת לזון בשעה שהציבור מתפללין. "וגללו את האבן", כי ע"י כח החפלה צניבור הולך ממנו הסטרא אחרת המרומה באבן, כמו שדרשו חז"ל במדרש (ב"ר פ"ע ח'). ויש לפרש כי הכונה דייקא על ענין חזרת הש"ן, שהוא כח של ונאספו שמה כל העדרים, חפלה של כל הציבור יחד, והוא עפ"י המנזאר בארז"ל [היבוא בפתיחה לס' שערים בחפלה], כי לכן מתפללים חפלה שמונה עשרה בלחש, משל לאדם שיש לו אזר, שטמיינו, כדי שלא יגנבו אותו ממנו, וכן האדם מטמין החפלה מפני המקטרגים הרועים לגנוב החפלה ממנו, ולכן מתפלל בלחש. אבל חזרת הש"ן יכולין לאמרו נקול רס, כי אז כל הסטרא אחרת צורה, כי זה כח הגדול של חפלה זו, שאין למקטרגים רשות להמקרב אליה. וזה הוא הרמז כי ע"י ונאספו שמה כל העדרים, אז וגללו את האבן, הוא היצה"ר, שצורת מכת החפלה הוא. ולכן צריכים להיות מאוד נוהר בעת חזרת הש"ן, לשמוע מלה במלה, וכאשר הזהיר הנועם אלימלך בצעטיל קטן להסתכל בנסדור בעת חזרת הש"ן, כי אז יש לאדם כח החפלה הזו, ויכול לשאוב קדושת השבת תוך ימי המעשה.

42

עדרי צאן רבצים עליה, מרומו בזה כמאחז"ל (שבת פח.). בריך רחמנא דיהב לן אוריין תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי. והאבן גדולה על פי הבאר, היינו דוקא משום שבת התורה הוא גדול וחזק כ"כ שע"י יכול יהודי להחליץ מכל המצבים, לכן והאבן גדולה על פי הבאר, שהיצה"ר מתגבר על יהודי הן בפשטות שלא יעסוק בתורה, וגם כשהאדם מתגבר כנגדו ועוסק בתורה, מכניס בו או היצה"ר פניות ומחשבות זרות. וכמ"כ ישנו בתורה ענין ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר, שאין דברי תורה נקנין אלא בחבורה (ברכות גז:), כי היחיד אינו יכול להגיע לתורה וכמאחז"ל (שם) חרב אל הבדים ונאלו וכו', שכאשר לומד ביחידות שולטים בו כחות הסט"א ומשכח תלמודו, ורק בכח הרבים, כאשר ונאספו שמה כל העדרים, שלומדים תורה ברבים, זהו כח מיוחד שעל ידו וגללו את האבן מע"פ הבאר.

43

ועוד יש בחי' באר בשדה, שהוא עמוד העבודה והתפלה, שעיקר ענינה של תפלה הוא דבקות בה', שבתפלה מתייחד יהודי עם אביו שבשמים ומתדבק להשי"ת, וזה שומר על יניקתו וחיותו הרוחנית. וזה מרומו בענין שלשה עדרי צאן, שהם ג' העתים של תפלה שבהם מתייחד יהודי עם השי"ת, כמא"כ (תהלים נה) ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי, ועי"ז מחדש שוב ומקיים את הקשר עמו ית"ש. והאבן גדולה ע"פ הבאר, שכאשר יהודי עומד בתפלה מטרידו היצה"ר בטרדות ובלבולים שלא ירגיש שעומד נוכח פני ה' ולא יוכל להתייחד עם בוראו. והעצה היא ונאספו שמה כל העדרים, שהוא הן בפשטות כמו שתקנו חז"ל ענין תפלה בציבור שהן א"ל כביר לא יאס תפלת רבים, שבכח התפלה בציבור לגולל את האבן מעל פי הבאר, וביותר הוא ע"פ מאמר מרן הר"ן מלכו"ב ז"ע (תורת אבות, שבת טו), שעשרה יהודים המתפללים יחד הינם ציבור חיצוני, אך כאשר המה מקושרים יחד בהתקשרות פנימית הרי זה ציבור פנימי. והתפלה עם ציבור פנימי היא סגולה מיוחדת לוגללו את האבן מעל פי הבאר.

וכל הענינים הללו איתנהו בש"ק עצמה, וכמאחז"ל (מובא בטור או"ח רצ) שמשו רבינו אמר להשי"ת, כשישראל נכנסים לארץ זה פונה לכרמו וזה פונה לזיתו ותורה מה תהא עליה, א"ל הקב"ה נתתי להם את השבת שכולה תורה. ובפשטות הפי' שבש"ק הוא הזמן שבו אפשר ללמוד תורה. וי"ל עוד ענין שבת שכולה תורה, שע"י הש"ק אפשר להגיע לכל המדרגות של תורה. וכן הש"ק כולו תפלה, כי ש"ק הוא יום דביקות בה' שזהו ענין

46

תפלה דביקות בה', בבחי' כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. והיינו שבש"ק ישנם כל המדרגות, והוא הבאר הכולל כל עניני עבודת ה', וכמאמר מרן הרה"ק מקוברין זי"ע, שהשבת היא תחלה למקראי קדש, היינו דהרצצה להכנס אל הקדושה עליו להתחיל מש"ק. והוא משום שהש"ק היא מקור היניקה העיקרי של יהודי, ובה נכללים כל עניני קדושה שנתנם הקב"ה שיהיו בבחי' באר בשדה אשר ממנה ישקו כל העדרים.

We Attain the Innermost Soul through Torah Study

47

The Yomim Tovim and other holy times have three parts too. There's the external part – the mitzvos of the holiday – such as eating matzah,

sitting in the sukkah, reading the megillah, etc. Then there's the neshamah, the spiritual benefit we gain from the holiday. And there is a third, deeper part: the neshamah's neshamah.

The neshamah of the holiday lies in its tefillah, and the neshamah's neshamah is in its Torah study. This includes any Torah learned that day but specifically the masechta devoted to the topics and halachos of the day. Simply speaking, Moshe Rabbeinu decreed the study of the day's topics on the appropriate day so we would know how to conduct ourselves on the holiday. But there's a deeper point here: The essence of the holiday is found within the masechta that discusses its topics and halachos.

We attain the neshamah of Shabbos only through tefillah. Some people mistakenly think Shabbos is not really a time of prayer, since on this day we don't make requests for our personal needs. But the opposite is true – Shabbos is a special time of prayer. We connect with the inner nature of Shabbos through its tefillos. That's how we attain the neshamah of Shabbos.

The Shabbos prayers are worded differently from the weekday prayers. Instead of requesting, "Selach lanu," etc., on Shabbos we request, "Sab'einu mituvecha." The latter relates to matters of Olam HaBa and is much loftier than our requests on weekdays.

And what about the neshamah's neshamah, the innermost soul of Shabbos Kodesh? This we attain through study, mainly of hilchos Shabbos and maseches Shabbos. Thus, on Shabbos there is special importance to Torah learning in general and to learning maseches Shabbos specifically.)

48 ארבעין ועשרים

מנין שאבו אותם אנשים כוחות עצומים כל כך? איך אפשר שאדם שהיה ידוע כל הזמן כחלש ורפה אונים, ואף לאחר מעשה נדע בחולשת גופו, והנה לפתע נתגלה כגיבור ואיש מלחמה?

תשובת הדבר היא כי הקב"ה ברוב טובו, יצר את האדם עם שפע עצום של כוחות וכישורים. רק במעט מזעיר מכווחותיו ומן הכישורים אשר בו משתמש אדם בחיי יום יום, בעוד מרביתם הגדולה גנוזה וחבויה ולא באה לכלל שימוש.

משל למה הדבר דומה? לאומן שצבר במחסניו מכשירים וחומרים במידה מרובה, ואינו משתמש למלאכת יומו אלא באחוז זעום מהם. השאר נשאר מונח במחסנים כאבן שאין לה הופכין, ופעמים שהוא אפילו מעלה חלודה עד ששוב לא יצלח למלאכתו. אף בשר ודם רגיל מסתדר די טוב, גם כאשר מרבית כישוריו, שבהם חננו הבורא, הינם בדומים, מוזהרים ומשוקעים בתרדמה. אכן, כאשר מתרגשת ובאה על אותו אדם סכנה שחשיו מורים לו שללא גיוס כל כוחותיו לא יוכל להמלט מפניה, במהירות רבה הוא מעלה מתוך מחסניו את שפע הכלים המצויים בהם ומשתמש בהם בכל יכולתו. בזמנים כאלה נראה לעומד מן הצד כאילו כוחות מסופו נוספו לאותו אדם. ולא היא! כוחותיו הם, אלא שעד אותה עת לא ראה צורך ולא השכיל להשתמש בהם.

רק לאחר שהאדם עושה מצידו את כל המאמצים, ומוכן לרכך את כל משאביו להצלחה במשימה המוטלת עליו, מסייעים מן השמים, לכל איש ואיש

נמצאו למדים כי לא בתאור גבורה גופנית גרידא עוסקים אנו, ואף לא בתיאורי מעשי נסים, אלא בלימוד לקח מאלף עד כמה חייב אדם להתאמץ למלא את התפקידים המוטלים עליו, ומה רבה היא הסייעתא דשמיא למי שאכן נוהג כן.

לקח זה חוזר ומופיע בעוד מקורות שבמקרא. על בתייה בת פרעה מסופר לנו בתורה כי בראותה את תיבתו של משה רבינו מושלכת ביאור: "ותשלח את אמתה ותקחה" (שמות ב. ה).

לדעת חז"ל רחוקה היתה התיבה הרבה מעבר להישג ידה של בת פרעה, אלא שנס אירע לה ונשתרבבה אמת ידה אמות הרבה, עד שהצלחה להגיע עד התיבה ולקחתה.

נמסר משמו של הרבי מקאצק שהיה תמה: הן אמת שבסופו של דבר נתארכה ידה והגיעה עד התיבה, אולם מנין ידעה בת פרעה שאכן כך יקרה? ומאחר שלא יכלה לדעת מראש כי נס יקרה לה, מדוע שלחה את ידה לעבר תיבה שרחוקה היתה הרבה מעבר למה שהיתה מסוגלת להגיע?

אף הוא השיב כי מכאן למדנו שאם אדם משתוקק באמת להשיג מטרה כלשהי, אין לו לשים לב לקוצר הישג דוד; הוא את שלו יעשה ומן השמים יעוררוהו. מאידך גיסא, גם מן השמים אין מסייעים למי שאינו מנסה למצות מעצמו את מירב כוחותיו.

50

מעתה בין נבין גם את אשר הוכיח יעקב את הרועים על אשר הם אינם משקים הצאן. לכאורה, מה הם כי ילינו עליהם? אם אמנם כוחו של יעקב גדול ובלומד הוא בניסים, הרי מכירים הם מיעוט ערכם ודלות כוחם, ומה עוד היה בידם לעשות?

השיב על כך ה"שפת אמת" (עיין "אמרי אמת", תרע"ה), כי טענתו של יעקב אליהם היתה מדוע לפחות אינם מנסים לגלול את האבן.

הבה נדייק בענין. הן הרועים, רגילים היו במלאכתם. מדי יום ביומו מתכנסים היו על פי הבאר כדי להשקות הצאן ולבטח כבר בעבר ניסו את כוחם וראו כי לא עלה בידם להזיז את האבן ממקומה. אף יעקב אבינו הבין וידע כי רועים ותיקים הם וכבר מקדמת דנא טאשו מלגלול את האבן. אם כן מדוע הוכיחם על פניהם?

אלא שלמרות הכל לימדנו יעקב אבינו שאין לו לאדם להכנע ולהתייאש. אם גם אתמול ושלשום ניסה ולא הצליח, עליו לחזור ולשנס מתניו ולהתאמץ פעם נוספת. הישיבה מן הצד באפס מעש פסולה לחלוטין.

והיה מוסיף על כך ה"אמרי אמת" שהפעם אילו ניסו, אכן היו מצליחים במשימתם, אלא שלא ניסו (ועיין "בית ישראל", תשי"ט, תשי"ג ועוד). הם מצידם לא אימצו כל כוחם, ולפיכך לא עלה לבוקשם בידיהם.

51

מכאן למדנו שלא רק יעקב כוחו גדול, אף רועים פשוטים מסוגלים היו להצליח אילו רק השתוקקו בכל ליבם ויחדו את לבם להוציא לפועל את רצונם. האבן אמנם גדולה על פי הבאר, ויצר הרע מערים נסיונות הרבה בררכו של אדם כדי למונעו מן השלימות. אולם יעקב אבינו גילה שאין לאדם נסיונות

52

שהם כבדים יותר מכפי שיוכל לשאת, ואם רק יתאמץ אדם יוכל לעמוד בהצלחה בנסיונות.

מה נפלאו דבריו של ה"שפת אמת" (תולדות, תרמ"ד):

בכל אדם, אחר כל ענין השגה, הולך עמו התנגדות והסתור. רק הקב"ה בורא רפואה קודם למכה... לכן עובר ה' שמתרעם בראותו הסתרות שונות בעבודת ה', לא מחכמה שאל על זה, כי ארבה, לטובה בא לו ההסתור באותו הזמן שיש כבר לאל ידו לתקנו.

וה"בית ישראל" (וצא תש"ו) הוסיף בענין זה:

ואותא "מעשה אבות סימן לבנים", זה שהשאר יעקב הכח שאם מנסים יכולים להתגבר על היצר הרע.

הרי לפנינו פרק לימוד נוסף שלקחים רבים יש ללמוד ממנו בדרכי קנין השלימות. ראויה היא אבן זו, שמאסו בה הרועים ונתיאשו מלהרימה, שתהיה לנו לראש פינה בעבודת הבורא.